

TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER

	1998	1999	2000	2001
GSYH (milyar \$)	16.6	16.8	16.4	16.2
Reel Büyüme Hızı (yüzde)	1.2	-1.6	-0.6	0.8
Enflasyon Oranı (ortalama;yüzde)	3.8	0.5	-1.0	0.5
Nüfus (milyon)	3.4	3.4	3.5	3.6
Fob İhracat (milyon \$)	715.9	676.8	714.3	889.3
Fob İthalat (milyon \$)	6,531.0	5,734.0	5,750.1	6,735.2
Cari İşlemler Dengesi (milyon \$)	-3,678.4	-2,938.7	-3,113.3	-4,119.8
Altın Hariç Rezervler (milyon \$)	6,556.3	7,775.6	5,943.7	5,013.8
Toplam Dış Borç (milyar \$)	8.8	10.3	12.2	15.2
Döviz Kuru (ortalama ; LL : \$)	1,516.1	1,507.8	1,507.5	1,507.5

Kaynak: Economic Intelligence Unit

GENEL EKONOMİK DURUM

1975-1991 yılları arasındaki sivil savaş, Lübnan ekonomisini ciddi boyutlarda etkilemiş ve bu olumsuz koşullar altında Lübnan Orta Doğu Bölgesi'ndeki ticaret ve antrepo merkezi olma özelliğini kaybetmiştir. 1991 yılında savaşın sona ermesi ile Lübnan ekonomisi 1993 yılında başlatılan "Horizon 2000" adındaki Hükümetin 20 milyar dolar değerindeki yeniden yapılanma programı çerçevesinde iyileşme kaydetmeye başlamış ve GSYH 1994 yılında % 8 , 1995 yılında ise % 7'lik büyüme kaydetmiştir. 1996 ila 2000 yılları arasında ekonomik büyüme yavaşlamış ve 2000 yılında % 1 olarak gerçekleşmiştir. Yıllık enflasyon oranı ise 1990'lı yıllardaki % 100'lük seviyesinden % 0'a inmiş, döviz rezervleri ise 1.4 milyar

dolardan 6 milyar dolara çıkmıştır. 2001 yılı itibariyle kişi başına düşen milli gelir 4635 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Lübnan Bankalar Birliği verilerine göre ülkedeki ekonomik büyüme, 2001 yılında %1 oranında gerçekleşmiştir. Ekonomik büyümenin 2002 yılında %1'in altında gerçekleşmesi beklenmektedir. Ekonomik durgunluk ve beraberinde talepteki azalma enflasyon oranının düşük seviyelerde seyretmesine neden olmuştur. 2001 yılında enflasyon oranı yaklaşık olarak % 0.5 oranında gerçekleşmiştir.

Büyüyen bütçe açığı ile dış ve iç borçlar ülkedeki en önemli ekonomik sorunları oluşturmaktadır. 15

yıl süren sivil savaş sonucu gelen Hükümetler ülkenin yeniden yapılanması için borçlanmış ve ağır harcamalar yapmışlardır. Maliye Bakanlığı verilerine göre, Lübnan'ın toplam borcu 2001 yılı Haziran ayı sonu itibariyle 24.9 milyar dolara ulaşmıştır. Bu tutarın 16.8 milyar dolarını iç borçlar, 8.1 milyar dolarını dış borçlar oluşturmaktadır.

Hükümet, harcamaların kısılması, vergilerin artırılması ve özelleştirme programının uygulanmasını ekonomik politikalarının öncelikleri olarak belirlemiştir.

Lübnan Ekonomi Bakanlığı verilerine göre, 2001 yılı bütçe açığı, bir önceki yılın aynı dönemine göre 3.09 milyar dolardan 2.6 milyar dolara düşmüştür. 2002 yılı ilk sekiz aylık verilerine göre kamu gelirleri %30 oranında artış kaydetmiştir. Sözkonusu gelir artışının büyük bölümü vergi gelirlerinden oluşmaktadır. Gelirlerdeki olumlu gelişmeye rağmen, yılın ilk sekiz aylık verileri kamu harcamalarının bir önceki yılın aynı dönemine göre %16.4 oranında arttığını göstermektedir. Sözkonusu harcamaların %46'lık bölümü iç borç geri ödemeleri olmuştur. Bütçe açığı ise Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre %46'lık orandan %40'a gerilemiştir. 2003 yılı bütçesi telekomünikasyon ve elektrik sektörlerindeki özelleştirmeleri ve borç yeniden yapılandırmasını kapsamakta olup, gelirlerin %17 oranında artarak 4.3 milyar dolara ulaşmasını öngörmektedir. Harcamaların ise 2002 yılı bütçesine göre %9 oranında azaltılarak 5.7 milyar dolar olarak gerçekleşmesi planlanmaktadır.

1 Şubat 2002'de yürürlüğe giren %10'luk Katma Değer Vergisi, ülkenin vergi sisteminin modernleştirilmesi yönünde atılmış bir adım olarak görülmektedir. Sözkonusu vergiden yıl sonu itibariyle 900 milyar Lübnan Lirası gelir elde edilmesi beklenmektedir.

Yeni Hükümetin aldığı kararlar çerçevesinde bütçe gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturan gümrük vergilerinde kapsamlı bir indirimle gidilmiştir. İthal edilen malların %36'sı gümrük vergisinden muafken, %47'si %5'lik bir vergiye tabidir. Kalan %17'si ise %5'ten az bir vergiye tabidir.

4 milyon nüfusa sahip olan Lübnan'da işsizlik oranı %25 civarında olup, 1 milyon çalışan nüfusun yaklaşık %14'ü tarım, %25'i sanayi ve inşaat, %61'i ise hizmetler sektöründe istihdam edilmektedir. Asgari ücret yaklaşık 230 dolar civarındadır.

Hükümet, 2001 yılında 2.85 milyar dolarlık Eurobond bonusu satışı ile borçlanmaya gitmiştir.

Başkent Beyrut'un savaş sonrası yeniden yapılanmasını teminen kurulan "Solidere" Şirketi, şehrin merkezinin yeniden inşasını üstlenmiştir. Diğer yandan, menkul kıymetler piyasası 1996 yılında yeniden faaliyete geçmiş ve uluslararası bankalar ile finans kuruluşları ülkeye geri dönmeye başlamışlardır.

Yabancı sermayeyi ülkeye getirebilmek konusunda istekli olan ve bunun için yatırımcılara serbest yatırım ortamı sunan Lübnan'da Mayıs 2000'de Özelleştirme Çerçeve Kanunu Meclisten geçmiştir. Buna göre, haberleşme, elektrik

ve su özelleştirmeye aday sektörler olup, Hükümetin özelleştirme programında, mobil telefon işletme lisanslarının devri ilk sırada yer almaktadır. Hükümet, özelleştirmeden önümüzdeki üç yıl 5 milyar dolar gelir elde etmeyi planlamaktadır.

Lübnan ve Avrupa Birliği arasında 1995 yılında görüşmeleri başlayan Ortaklık Anlaşması 10 Ocak 2002 tarihinde Brüksel'de parafe edilmiş ve ardından Anlaşmanın ticari hükümlerini yürürlüğe koyan Geçici Anlaşma 17 Haziran 2002 tarihinde imzalanmıştır. Söz konusu anlaşma ile karşılıklı olarak sınai ürünlere uygulanan gümrük vergileri aşamalı olarak sıfırlanacaktır. AB ile Lübnanlı firmalar arasında ortaklıkların artması beklenmektedir. Söz konusu

anlaşma Lübnan'daki ekonomik çevreler ve kamuoyu tarafından ekonomik büyümenin sağlanması yönünde atılmış önemli bir adım olarak görülmektedir. Lübnan ithalatının büyük bölümü AB ülkelerinden yapılırken, ihracatın küçük bir bölümü AB Ülkelerine yapılmaktadır. Yürürlüğe giren Anlaşma ile Lübnanlı üreticilerin standartlarını yükseltmeleri ve Avrupa Ülkeleri ile ortaklıkların artması beklenmektedir.

Paris'te Fransız Cumhurbaşkanı Jacques Chirac himayesinde gerçekleştirilen toplantı sonucunda Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası ve AB'den Lübnan'a %70'i kalkınma projelerinde kullanılması şartı ile 500 milyon dolarlık düşük faizli kredi sağlanmıştır.

SEKTÖRLER

✓ Tarım

Tarım sektörü GSYİH'nın %13'ünü oluşturmaktadır. Ülke topraklarının yalnızca üçte biri ekilebilir durumda olup, en önemli tarım alanları Akdeniz kıyısı boyunca ve Bekaa Vadisi'nde yer almaktadır. Lübnan, Suriye, Suudi Arabistan, Ürdün, Kuveyt ve Irak gibi Arap Ülkelerine meyve ve sebze ihracatı yapmaktadır. En önemli tarım ürünleri arasında meyve, zeytin, şeker pancarı, patates, buğday, tütün ve arpa bulunmaktadır. Ülkedeki sivil savaş tarımsal üretimi olumsuz yönde etkilemiştir. Yerel üretim iç talebin ancak %30'unu karşılayabilmektedir.

Lübnan Lirası'nın değer kaybetmesiyle tarım ihracatı son yıllarda

artmış ve toplam ihracatın %20'sini oluşturmuştur.

✓ Bankacılık ve Finans

Ülkedeki serbest kur politikası, bankalarda uygulanan gizlilik kuralları ve Lübnan Lirasının güçlü pozisyonu uluslararası finans kuruluşları tarafından Lübnan'ı sivil savaş öncesi Orta Doğu'nun finans merkezi konumuna getirmiştir. 1985 yılında bir Lübnan Bankası'nın iflasıyla, Lübnan Merkez Bankası bankacılık faaliyetlerini yakın takibe almıştır. 1991 yılında ülkedeki sivil savaşın sona ermesiyle ülkedeki ekonomik ve finansal koşullar iyileşme göstermiştir.

13 yıllık bir aradan sonra Beyrut Menkul Kıymetler Borsası 1996 yılında faaliyete geçmiştir.

✓ İnşaat ve Altyapı

Beş yıllık bir durgunluk döneminden sonra inşaat sektörü canlanma sinyalleri vermeye başlamıştır. 2001 yılının ilk yarısında tasdik edilen proje sayısı bir önceki yılın aynı dönemine göre %3 artış göstermiştir. İnşaat sektörünün canlanmasının bir işareti olan çimento tedariki de yılın ikinci çeyreği sonu itibarıyla bir önceki yılın aynı dönemine göre %19 artış kaydetmiştir. Ülke geneline bakıldığında 2001 yılının ilk yarısında ülkenin güneyinde tasdik edilen inşaat hizmetleri % 0.3 artış kaydederken, Beyrut şehri, Bekaa vadisi ve ülkenin kuzeyinde inşaat izinlerinde düşüş kaydedilmiştir.

Hükümet, 2002 ve 2003 yılı bütçelerinde harcamalara büyük kısıtlamalar getirdiyse de ülkenin altyapısına yönelik rehabilitasyon çalışmalarına devam edilecektir. Hükümet, son on yılda elektrik, su, telekomünikasyon ve ulaştırma alanlarında projeler tamamladıysa da, Beyrut dışındaki bölgeler altyapı yönünden son derece yetersiz durumdadır. Hükümet, 2001 Temmuz ayında Beyrut'u Suriye sınırına bağlayan bir otoyol, Beyrut'un kuzeyinden kıyı şeridinden geçen otoyol, atıksu arıtma ve kanalizasyon projeleri olmak üzere 3 yılda tamamlanması beklenen toplam 233 Milyon Dolar değerinde proje gerçekleştireceğini açıklamıştır. Hükümet, sözkonusu projelerin yurt dışı kredilerle karşılanacağını, ellerinde toplam 2 Milyar Dolar kredi olduğunu açıklamıştır. Beyrut'un güney bölgesi-

nin rehabilitasyonunu içeren 2 Milyar Dolar değerindeki Elissar projesi, büyük bir alanın hükümet tarafından satın alınması ve kalitesi düşük yerleşimlerin yerine toplu konut inşasını öngörmektedir. Proje, ayrıca şehri havaalanına bağlayan bir otoyol yapımını da kapsamaktadır. Ancak, proje bölgede yaşayan Şiiler ve Hükümet arasında arsa alım bedeli ile ilgili yaşanan anlaşmazlık nedeniyle hayata geçirilememektedir.

Başbakanlığa inşaat ve mühendislik şirketi sahibi olan Rafiq Al-Hariri'nin seçilmesi ile inşaat sektöründe canlanma beklentileri artmıştır.

"Horizon 2000" adlı yeniden yapılanma programına ilaveten Kalkınma ve İmar Konseyi ülkenin güneyinin kalkınma ve rehabilitasyonu üzerine odaklanmıştır. Sözkonusu Konsey bağımsız bir kuruluş olup, kalkınma ve imar alanlarında teknik ve fizibilite çalışmaları yürütmektedir. Ayrıca, öngörülen altyapı projeleri için dış finansman görüşmelerini de yapmaktadır. Sözkonusu kuruluş, ihaleye çıkacak projenin ihale aşamasına gelinceye kadar, ihale koşulları dahil tüm hazırlıklarını yapmaktadır. Bu kuruluş bünyesinde açılan ihalelerin bazıları yerel bazıları uluslararası firmalara yönelik açılmaktadır. İhalenin konusuna göre finansmanın %70'i dış, geri kalanı ise Hükümetin katkısı ile gerçekleştirilmektedir. Dış kredinin kaynağı, Dünya Bankası, Arap Fonları, Körfez bankaları, Avrupa Yatırım Bankası gibi kuruluşlar olmaktadır. İhaleye çıkacak projelere, bu proje için kredi sağlayan merciler talip olmaktadır. Kredi koşulları genellikle 5 ila 10 yıl arası ödemesiz olup, %3 ila 5 arasında

faiz oranı uygulanmaktadır. İhaleye çıkacak projenin Lübnan Hükümetince finanse edilmesi durumunda ihalenin tüm aşamaları bu Konsey tarafından yürütülmektedir. Ancak, finansmanın Lübnan dışından gelmesi halinde ihale şartları kredi veren kurum ile işbirliği içinde düzenlenmektedir.

Lübnan Parlamentosu, Haziran 2000'de bölgenin yeniden yapılma ve kalkınması için 1.2 Milyar dolar değerinde beş yıllık bir planı onaylamıştır. Kalkınma ve İmar Konseyi hasar görmüş konutların yeniden inşası, elektrik ağının rehabilitasyonu, su tedariki, yol yapımı ve telekomünikasyon sektörünün iyileştirilmesini hedeflemektedir.

Lübnan Hükümeti Temmuz 2000'de yapılması öngörülen ve 6.5 Milyar Dolar değerindeki beş yıllık planı ulusal ve uluslararası kuruluşlara sunmuştur. İslam Kalkınma Bankası, Kalkınma ve İmar Konseyi ile su şebekesi inşası, yol yapımı, atık su sistemleri, eğitim ve sağlık alanlarındaki 4 önemli proje için 145 Milyon Dolar finansman sağlayan beş yıllık bir anlaşma imzalanmıştır.

Beyrut Şehir Merkezi'nin inşa ve yeniden yapılmasını "Solidere" adındaki şirket üstlenmiştir.

Alman Baresel ve yerel Al-Tajj firmaları 35.9 Milyon Dolar değerindeki Kesrouan su tedarik şebekesinin yapımını üstlenmiştir. Proje, boru döşenmesi, su rezervuarlarının yapımı ve su dağıtım şebekelerinin yapımını kapsamaktadır.

2001 yılı verilerine göre ülkedeki sabit telefon hattı abone sayısı

700.000, mobil telefon hattı sayısı 700.000 olarak gerçekleşmiştir. 2001 yılı itibarıyla ülkede 250.000 adet internet kullanıcısı bulunmaktadır.

Enerji konusunda halihazırda aşağıda yer alan üç proje gündemdedir.

- Mısır doğalgazının Lübnan, Suriye, Ürdün üzerinden Türkiye'ye taşınması, Türkiye üzerinden de hattın Avrupa'ya uzatılması; sözkonusu projeye ilişkin mutabakat metni imzalanmış, ancak fizibilite çalışması henüz yapılmamıştır.
- Suriye-Lübnan doğal gaz projesi
- Güney Kıbrıs'da olduğu iddia edilen zengin doğal gaz kaynaklarının Mısır-Suriye ve Lübnan tarafından işletilmesi görüşmeleri halen devam etmektedir.

✓ Sanayi ve İmalat

Sanayi ve imalat sektörü GSYİH'nın %17'sini oluşturmaktadır. Ülkedeki sanayi sektörü daha çok küçük ölçeklidir. Gıda işleme sektörünün yanısıra tekstil sektörü önde gelen sektörlerdir. Her iki sektör toplam üretimin %36'sını oluşturmaktadır. Mobilya ve ağaç işleme sektörleri üretimin %16'sını, giyim sanayii üretimin %13'ünü, metal işleme sanayi üretimin %16'sını, gıda sanayi ise üretimin %20'sini oluşturmaktadır. Diğer sanayi alt sektörleri ise çimento, seramik, ilaç ve plastik sanayidir.

Sivil savaş ülkenin sanayi sektörüne önemli ölçüde hasar vermiştir. 1985 yılında ülkenin üretim kapasisi-

tesinin dörtte biri yok edilmiş ve 700 adet üretim tesisi kapanmıştır. Resmi verilere göre sivil savaşın sona ermesiyle üretim tesisleri sayısında önemli artış kaydedilmiş ve sanayi sektörünün canlanması amacıyla Kasım 2000'de Hükümet tarafından sanayide kullanılan hammadde ve yarı mamul ürünlere uygulanan gümrük tarifelerini kaldırmıştır. 2002 yılı ilk yedi ayında ülkede 528 yeni üretim tesisi kurulmuş olup, bu rakam bir önceki yılın aynı dönemine göre %60'lık bir artışı göstermektedir. Yeni açılan üretim tesislerinin büyük bölümü yine gıda işleme ve tekstil sektörlerinde gerçekleşmiştir. Mısır'da yerleşik Arab Brothers firması Bekaa Vadisinde şeker rafinerisi kurulması yönünde planlarını açıklamıştır. Firma ürününün %80'ini ihraç etmeyi planlamaktadır. Ayrıca un üretim tesisleri, ayçiçek ve soya yağı tesisleri ve su şişeleme tesislerinin kurulması amaçlanmaktadır.

✓ Turizm

Başta turizm sektörü olmak üzere hizmet sektörü dinamik bir performans göstermiştir. Turizm Bakanlığı verilerine göre 2002 yılı Ocak-Temmuz döneminde ülkeye giriş yapan turist sayısı 738.000 olarak gerçekleşmiştir. Önümüzdeki 10 yıl içinde ülkeyi ziyaret eden turist sayısının yıllık %8 oranında artması ve yılda 1.5 milyon kişiye ulaşması beklenmektedir.

Sivil savaş öncesi, Lübnan Arap Dünyası'nın turizm merkezi olmuş ve gelirlerin %20'sinin kaynağını turizm oluşturmuştur. 2000 yılı yazında İsrail askeri güçlerinin ülkenin güneyinden çekilmesiyle

turizm sektörü canlanmaya başlamıştır. Ülkedeki otelcilik sektörü toplam değeri 500 Milyon Dolar olan restorasyon çalışmalarını başlatmıştır. Kasım 2000'de Suudi yönetiminde olan Société Méditerranéenne des Grands Hôtels sivil savaş döneminde yanan Hilton Oteli'nin yıkımını ve yerine 70 Milyon Dolar değerinde 20 katlı yeni bir otel yapımını üstlenmiştir. Suudi Kingdom Holding Company ise 250 Milyon Dolar değerindeki Four Seasons Oteli ve 300 odalı Raouche Moevenpick otellerinin yapımını mühendislik şirketi olarak 2001 yılında başlamıştır. Yerel Dar-Al Handasah adlı mühendislik şirketi, Beyrut Hilton ve Four Seasons Otelleri'nin danışmanlık işlerini üstlenmiştir. Beyrut Uluslararası Havaalanı'nın kargo ve yolcu taşımacılığı yönünden uluslararası bir geçiş noktası olması için Başbakan Al-Hariri, uçak sayısı ve uçuş sayısı üzerindeki tüm kısıtlamaları kaldırmıştır. Beyrut Uluslararası Havaalanı renovasyon çalışmaları çerçevesinde, Yunan Consolidated Contractors International (CCC) ve Alman Hochtief firmaları 2.1 mil uzunluğunda ve 387 Milyon Dolar değerindeki pist yapım çalışmalarını tamamlamıştır.

1997 yılında, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı, Turizm Bakanlığı, oteller ve uluslararası havayolu olan Middle East Airlines yılda bir ayı alışveriş ayı ilan ederek bölge ülke vatandaşlarına Lübnan'a gelerek gümrük vergisiz alışveriş imkanı sunmuştur.

Middle East Havayolları, Temmuz 2002'de 6 adet A 321 Airbus uçağı satın alacağını açıklamıştır.

YABANCI SERMAYE

Savaş sonrası Lübnan'ın yeniden imarı sürecinde uluslararası finans çevreleri, daha çok hükümetten hükümete veya proje bazında, düşük faizli kredi, hibe, teknik yardım ve yap-işlet-devret (BOT) şeklinde ülke ekonomisine katkı sağlamışlar, ancak, özel yabancı sermaye bu dönemde halen devam etmekte olan bölgesel ve iç siyasi belirsizlik nedenleriyle Lübnan piyasasına girmekte çekingen davranmıştır.

1995 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla "Lübnan Yatırımı Geliştirme Kurulu" IDAL devreye girerek, ilgili bakanlıklarla işbirliği içerisinde yatırımcıya hızlı bilgi, karar alma ve tatbikatta yardımcı olmanın yanısıra, özel sermaye yatırımlarını cazip kılmaya ve böylece Lübnan'ın kalkınma ve yeniden imarına katkıda bulunmaya yönelik hizmet sunmaya başlamıştır.

DIŞ TİCARET

2001 yılında Lübnan, 889 milyon dolarlık ihracata karşılık, 6.7 milyar dolarlık ithalat yapmıştır. İthalatın üçte ikisi 3. Ülkelere ihraç edilmektedir.

İç tüketimin önemli bir işareti olan ithalat harcamaları 2002 yılının ilk sekiz ayında %10 oranında bir düşüş kaydederek, 4.6 milyar dolardan 4.2 milyar dolara gerilemiştir. Dış ticaret açığı ise, yılın ilk sekiz ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre %13 oranında azalarak 3.6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Dış ticaret açığının azalmasının diğer nedeni de yılın ilk sekiz ayında ihracatın bir önceki yılın aynı dönemine göre %16 oranında artışı olmuştur. İhracat geliri yılın ilk sekiz ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre 575 milyon dolardan 669 milyon dolara yükselmiştir.

İhracatın önemli bölümü Körfez Ülkelerine yapılırken, ithalatın büyük bölümü AB Ülkelerinden

yapılmaktadır. Fransa %11.8 payla Lübnan'ın ihracatında birinci sırayı alırken, ABD %10.2 payla ikinci sırayı ve Suudi Arabistan %9.4 payla üçüncü sırayı almaktadır. İhracatın-da en önemli ürünler, kıymetli taşlar, kimyasallar, makinalar ve gıda ürünleridir. İtalya, Fransa ve Almanya ithalatta ilk sıraları almaktadır. İthalatta gıda ürünleri ile %19.8 payla ilk sırayı alırken, bunu mineraller, elektrikli ekip-manlar ve otomotiv takip etmektedir. İthalat-ihracat verileri Lübnan'dan Suriye'ye sınır ticareti ile giden ürünleri kapsamamaktadır.

Lübnan'ın Irak, Suriye, BAE, Mısır gibi Arap ülkeleri ile Serbest Ticaret Anlaşmaları bulunmaktadır. Serbest Ticaret Anlaşması çerçevesinde, Irak'a yılda 1.2 milyar dolarlık ihracat yapılmakta, bu miktarın yalnızca küçük bir bölümü ülkenin kendi ürünlerinden oluşmaktadır.

GÜMRÜK VERGİ ORANLARI

Yeni Uygulama	Eski Uygulama
Hammaddeler (mazot dahil) %0	%3
Bilgi teknolojisi ve parçaları %0	
Dahilde üretimi olmayan ithal ürünler %5	%10
Dahilde üretimi olan ithal ürünler için yeni gümrük vergisi eskisinin %25 altında olacaktır	
Tüm Alkollü İçkiler %15(Şarap ve Lübnan Rakısı %70, biralalar %40)	
Hazır Giyim %15	%35
Ayakkabı %25	%35
Kozmetikler %15	%55

Yeni uygulama ile ortalama gümrük vergisi %15'ten %6'ya düşürülmüş olup, tarımsal ürünler uygulama dışı tutulmuştur. Tarımsal ürünlere

uygulanabilecek azami gümrük tarife oranı %70 ile sınırlandırılmıştır.

TÜRKİYE - LÜBNAN İKİLİ EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLERİ

ANLAŞMA VE PROTOKOLLER

Anlaşma	Tarih
Ticaret, Sınai, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması	10.10.1991
Karma Ulaştırma Komisyonu Protokolü	04.03.1994
Deniz Taşımacılığı Anlaşması	04.03.1994
Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması	19.12.1994
KEK I. Dönem Protokolü	17.04.1993

✓ Karma Ekonomik Komisyon Toplantıları

İki ülke arasında 10 Ekim 1991 tarihinde İzmir'de imzalanan Ticaret, Sınai, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması çerçevesinde kurulan Türkiye - Lübnan Karma Ekonomik Komisyonunun 1. Dönem Toplantısı, 14 - 17 Nisan 1993 tarihlerinde Beyrut'ta gerçekleştirilmiştir.

✓ Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması

İki ülke arasında imzalanması öngörülen Çifte Vergilendirmenin

Önlenmesi Anlaşması ile ilgili ilk tur müzakereler 29 Ocak - 2 Şubat 1996 tarihleri arasında Beyrut'ta yapılmıştır. Söz konusu Anlaşmanın ikinci tur müzakereleri ile ilgili olarak Türk tarafı girişimlerde bulunmuş ancak henüz kesin tarih belirlenmemiştir.

✓ Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması

Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması'nın taslak metinleri hazırlanmış olmakla beraber, bugüne kadar herhangi bir gelişme kaydedilmemiştir.

TİCARİ İLİŞKİLER

Yıllar	İhracat 1000 \$	İthalat 1000 \$	Denge 1000 \$	Hacim 1000 \$
1996	182.814	27.467	155.347	210.281
1997	199.642	35.299	164.343	234.941
1998	155.206	29.021	126.185	184.227
1999	161.748	11.072	150.676	172.820
2000	129.266	22.173	107.093	151.439
2001	183.880	26.023	157.857	209.903
Ocak-Ağustos 2001	112.250	13.608	98.642	125.858
Ocak-Ağustos 2002	129.114	20.508	108.606	149.622

Kaynak:DTM

2002 yılı Ağustos ayı itibariyle Türkiye'nin Lübnan'a ihracatı bir önceki yılın aynı dönemine göre %13 oranında artış kaydederek 112.3 milyon dolardan 129 milyon

dolara ulaşmıştır. Türkiye'nin Lübnan'dan ithalatı ise 2002 yılı Ağustos ayı itibariyle bir önceki yılın aynı dönemine göre % 33 oranında artara 20.5 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

2001 Yılı İtibariyle Türkiye'nin Lübnan'a İhracatında Başlıca Maddeler (1000 \$)	
Canlı Hayvan	38.449
Tütün	18.456
Mineral Yakıtlar	8.121
Elektrikli Makinalar	6.932
Demir çelik	6.203
Bakır ve bakır ürünleri	6.105
Kazanlar, makinalar	5.688
Yenilen meyvalar	5.675
Demir çelik eşya	5.276
Hububat ve unlu müsth.	4.975
Diğerleri	77.994
TOPLAM	183.880

Kaynak : DTM

Lübnan'a yapılan ihracatımıza bakıldığında zaman, ilk sıralarda canlı hayvan (%21) ve tütün (%10)

görülmektedir. Türkiye, Lübnan'a ihracat yapan ülkeler arasında 10. sırada yer almaktadır.

2001 Yılı İtibariyle Türkiye'nin Lübnan'dan İthalatında Başlıca Maddeler (1000 \$)	
Anorganik Kimyasallar	8.141
Demir çelik	4.324
Plastikler	3.922
Ham Postlar	3.174
Kağıt karton	1.170
Diğer hayvansal ürünler	1.142
Mineral yakıtlar	968
Tuz, kükürt, çimento	842
Elektrikli Makinalar	760
Yapağı Yün	584
Diğerleri	992
TOPLAM	26.023

Kaynak: DTM

Lübnan'dan ithalatımızdaki en önemli kalem %31.3'lük payla anorganik kimyasallar olup, bunu demir, çelik (%16) takip etmektedir. Lübnan, Türkiye'den özellikle araba, makina, traktör, forklift, jeneratör ve cam ürünleri ithal etmek istemekte olup, ayrıca, Orta-Doğu ülkeleri için üretim yapmak üzere teknoloji transferi üzerinde durulmaktadır. Buna ilaveten, ilaç konusunda Türkiye'den lisans almak suretiyle bölge ülkelerine ihracat yapmayı arzu etmektedirler.

✓ Lübnan'ın Türkiye'deki Yatırımları

Ülkemizde 2002 yılı Ekim ayı sonu itibariyle toplam 69 adet Lübnan menşeli firma faaliyette bulunmaktadır. Söz konusu firmaların toplam sermaye tutarı 2.619.343 milyon TL olup, bunun içindeki yabancı sermaye payı 2.202.266 milyon TL'dir.

✓ Türk Firmalarının Lübnan'da Taahüt Alanındaki Faaliyetleri

- STFA Enerji Telekomünikasyon San. ve Tic. A.Ş. firması Bekaa'daki Deir Nbouh-Ksara arası 152 km. uzunluğundaki, finansmanı İslam Kalkınma Bankasınca sağlanan 21 milyon dolarlık 220 kV'luk yüksek gerilim enerji hattı projesini başarıyla tamamlamıştır.
- Özdil Enerji. Taahüt, Ticaret ve Sanayi A.Ş. firması da Bekaa'daki Ksara-Suriye sınırı arası 21 km uzunluğundaki ve finansmanı Arap Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Fonunca sağlanan 5.9 milyon dolarlık 400kV yüksek gerilim enerji hattı projesini kazanmıştır. Burada önemle vurgulanması gereken husus söz konusu iletim hattının en büyük özelliğinin ülkenin ilk 400 kV'luk iletim hattı olmasıdır. Ayrıca, bu proje ülkenin bölgedeki önemi, dış politik durumunun güçlenmesi ve elektrik enerjisindeki

darboğazın giderilmesi yönünden önem arz eden “6 Ülke Enterkonneksiyonu”nun Lübnan-Suriye sınırını oluşturmaktadır. Bu hat ve Suriye’deki devamı tamamlandığında, Türkiye-Suriye-Lübnan-Ürdün-Irak-Mısır elektrik sistemleri paralel çalışma imkanına kavuşacak ve bu ülkelerden birinde elektrik kesintisi olduğunda, diğer ülkelerden enerji transferi sağlanacak, dolayısıyla Lübnan’daki yetersiz yüksek gerilim şebekesi büyük bir takviye imkanına kavuşmuş olacaktır.

- Özdil firması ayrıca Güney Lübnan’da Nebatieh-Tibnine arası 25 km uzunluğundaki 66 kV’luk ve finansmanı iç kaynaklardan (Electricite du Liban) karşılanacak olan toplam 1.7 milyon dolarlık enerji nakil hattı projesini kazanmıştır.
- STFA İnşaat firması, Saida Limanı Atıksu sistemi deşarj noktası boru hattı döşemesi ihalesinde ön yeterliliği almıştır.

✓ **DTM Koordinasyonunda Lübnan’a Yapılan İşadamları Heyet Ziyareti Notu (3-5 Ekim 2001)**

Dış Ticaret Müsteşarı Sn. Kürşad Tüzmen Başkanlığında Lübnan’dan başkent Beyrut’a yapılan heyet ziyaretinin ilk günü heyet üyeleri Beyrut Büyükelçiliğimiz ve Ticaret Ataşeliği’nin yer aldığı bir değerlendirme toplantısına iştirak etmiştir. Sözkonusu değerlendirme toplantısında önce Lübnan’ın siyasi geçmişi hakkında bilgi verildikten sonra ekonomik durumu ve Türkiye ile olan ilişkileri üzerinde durul-

muştur. Bu çerçevede, şiddetli bir resesyona uğradığı ülkede Hükümetin temel amacının derin ekonomik krizi aşmak olduğu, Suriye ve Fransa ile çok yakın ilişkilere sahip olduğu belirtilerek, özellikle Fransa’nın Lübnan’ı her konuda desteklediği ve hatta Euro-Med çerçevesinde de Lübnan için kulis faaliyeti yaptığı ifade edilmiştir. Düşük enflasyona ve yüksek bir borç ve bütçe açığına sahip Lübnan’ın 1999’da %1, 2000’de ise %0 oranında bir büyüme hızına sahip olduğu belirtilerek, milli gelirin içinde tarımın %12, sanayinin %27, hizmetlerin ise %60 oranında pay aldığı söylenmiştir. Ayrıca, büyük bir imar hamlesinin başlatıldığı Lübnan’da bu yüzden 17 milyar doları iç, 6-7 milyar doları dış olmak üzere toplam 23 milyar dolar borç oluştuğu ifade edilmiştir. Euro-Med çerçevesinde AB ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalayacak olan Lübnan’ın 14 Arap ülkesi ile de serbest ticaret anlaşmasına sahip olduğu ve 10 yıl içinde de bu ülkeler arasında gümrüklerin sıfırlanacağı, bu arada Suriye, Mısır ve BAE ile de ayrı ayrı serbest ticaret anlaşmaları olduğu, bunlardan Suriye ile olan anlaşma çerçevesinde iki ülke gümrük oranlarının karşılıklı olarak 4 yıl içinde sıfırlanacağı ifade edilmiştir.

750 milyon dolar ihracat, buna karşılık 7 milyar dolar ithalat yapan Lübnan’ın dış ticaretindeki bu açığın yurtdışında yaşayan Lübnanlıların kaynak transferi ile dengelendiği belirtilerek, Türkiye’nin 117 milyon dolar ihracat ile Lübnan’ın ithalatında 10. sırada yer aldığı, bu itibarla özellikle Afrika ve Güney Afrika’da son derece aktif olan bu ülke üzerinden anılan pazarlara da birlikte ihracat yapılabileceği vurgu-

lanmıştır. Ayrıca, gümrük vergilerinde büyük indirimler gerçekleştiren Lübnan'ın (ortalama % 15'den % 6'ya düştü) bu girişiminin AB ile Serbest Ticaret Anlaşması (STA) imzalanmasına, Dünya Ticaret Örgütü'ne de üyeliğine imkan sağlayacağı belirtilerek, hammadelerde ve bilgi teknolojilerinde %0, dahilde üretimi olmayan ithal ürünlerde %10, içkilerde %40, kozmetik ürünlerde %15, tarım ürünlerinde ise %72 oranlarında gümrük vergisi alındığı, bu çerçevede Aralık 2000'den itibaren 5700 maddeden 5400'ünün vergisini düşürüldüğü ifade edilmiştir.

Dış ticaret partnerleri itibariyle bakıldığında İtalya ve Fransa'nın Lübnan'a en fazla mal ihraç eden ülkeler olduğu belirtilerek, Türkiye ile Lübnan arasında da bavul ticaretinin son zamanlarda oldukça arttığı söylenmiştir. Bu arada enerji konusunda halihazırda 3 önemli projenin gündemde olduğu vurgulanarak, projeler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır;

- Mısır doğalgazının Lübnan, Suriye, Ürdün üzerinden Türkiye'ye taşınması, Türkiye üzerinden de hattın Avrupa'ya uzatılması; sözkonusu projeye ilişkin mutabakat metni imzalanmış, ancak fizibilite çalışması henüz yapılamamıştır.
- Suriye-Lübnan doğal gaz projesi
- Güney Kıbrıs'da olduğu iddia edilen zengin doğal gaz kaynaklarının Mısır-Suriye ve Lübnan tarafından işletilmesi görüşmeleri halen devam etmektedir.

Ayrıca, Dubai Liman İdaresi tarafından yönetilen Beyrut Limanı Serbest Bölgesi'nin de etkin olduğu, buna ilaveten de bir Ticaret Merkezi'nin kurulacağı belirtildikten sonra, son olarak Lübnan'daki projelerin çoğunun BOT ya da finansmanının projeyi üstlenecek yabancı firma tarafından getirilmesi şeklinde yer aldığı, arazi, işgücü ve enerji maliyetinin çok pahalı olduğu ülkede tüm enerji santrallerinin mazotla çalıştırıldığı, kısa bir süre sonra bunların doğal gazla çevrilmesi projesinin gündeme geleceği ifade edilmiştir.

Ertesi gün Sn. Tüzmen'in yanısıra Lübnan Odalar Birliği Başkanı Adnan Kasseur, Sanayiciler Birliği Başkanı Jacques Sarraf ve Beyrut Tüccarlar Birliği Başkanı Nadim Assi'nin iştirak ederek, birer sunuş yaptığı seminer yer almıştır. Sözkonusu seminerde Lübnanlı kuruluş temsilcileri Türkiye'nin, Lübnan'ın en büyük ihraç pazarlarından biri olduğu, bu çerçevede ticaretin yanısıra ortak proje ve ortak yatırımların gerçekleştirilmesi gerektiği, halihazırdaki ekonomi politikalarının böyle bir işbirliği için son derece müsait olduğu, ülkede çok fazla yatırım imkanı olduğu belirtildikten sonra, Türk firmalarının Lübnan'ı bir köprü olarak kullanmak suretiyle kolayca Arap pazarına da girilebileceği vurgulanmıştır. Ayrıca, Lübnan'ın 3,5 milyonluk nüfusu ile 7 milyar dolarlık ithalat yaptığı, Suriye, Mısır Ürdün gibi pazarlara da ilave edildiği takdirde 120 milyonluk bir nüfusa hitap edileceği, 1998 yılından beri 17 Arap ülkesi arasında oluşturulmakta olan serbest bölgenin Lübnan'ı bu anlamda oldukça önemli bir konuma getirdiği ifade edilmiştir. Buna ilaveten iki ülke arasında ortak yatırım, fason

imalat, üretim lisansı ve teknoloji transferi bazında işbirliği yapılabileceği, Lübnanlı işadamlarının Kazakistan gibi Orta Asya Cumhuriyetlerinde de Türk firmaları ile işbirliği yapmak istedikleri, buna karşılık Türk işadamlarının da Lübnan üzerinden diğer Arap ülkeleri ve Afrika'ya mal satabileceği belirtilmiştir. Son olarak Lübnanlı yetkililer Lübnan'daki yatırım teşviklerine de değinerek, 8 yıla adar vadeli Libor + %1 faizle 10 milyon dolara kadar kredi alınabileceğini, 6 ila 10 yıla kadar da vergi muafiyetinin sözkonusu olduğunu dile getirmişlerdir.

Seminer sonrası DEİK olarak önceden alınan randevular çerçevesinde Lübnan Sanayiciler Birliği Başkanı Jack Sarraf, Lübnan Yatırım ve Kalkınma İdaresi Başkanı Kemal Hayek ve Lübnan Ekonomik Forum Başkanı Wagih Bizri ve Yönetim Kurulu Üyeleri ile toplantılar yapılmıştır. Sözkonusu toplantılar sırasında aşağıda yer alan konular üzerinde durulmuştur;

- Lübnan'ın ithalatının 2.5 milyar doları ham madde, 4 milyar doları ise tüketim ürünlerinden oluşmaktadır. Bu 4 milyarlık ithalatın 2/3'si 3. ülkelere ihraç edilmektedir. En fazla ihraç edilen ürünler ise tekstil ve mücevherattır. Hedef pazarlar ve diğer Arap ülkelerinin yanısıra Körfez ülkeleridir.
- Türkiye'den özellikle araba, makina, traktör, forklift, jeneratör ve cam ürünleri ithal etmek istemektedirler. Ayrıca, Orta-Doğu ülkeleri için üretim yapmak üzere teknoloji transferi üzerinde durmaktadırlar. Buna ilaveten, ilaç konusunda Türkiye'den lisans almak sure-

tiyle bölge ülkelerine ihracat yapmayı arzu etmektedirler.

- Irak ile ikili bir ticaret anlaşmasının olmamasına rağmen geçtiğimiz dönem 150 milyon dolarlık bölümü kendi ürünleri olmak üzere Irak'a toplam 500 milyon dolarlık mal satmışlardır.
- Lübnan Yatırım ve Kalkınma İdaresi doğrudan Başbakanlığa bağlı bir kamu kuruluşu olup, ülkede yatırım yapmak isteyen yabancı yatırımcılara vergi sistemi, yatırım izni gibi konularda destek vermektedir. Ülkede halihazırda bir yatırım mevzuatı bulunmamakta olup, parlamentoda onaylanmış ancak yürürlüğe girmeyi beklemektedir.
- Yatırım İdaresi özellikle sınai projelerde yatırım olanaklarını belirlemektedir. İlaç ve tarım alanlarında daha sonra çalışma yapmayı öngörmektedir. Ayrıca, yatırım olanaklarının tanıtımını da yapmakta, Hükümete de yatırım mevzuatı ile ilgili danışmanlık hizmeti vermektedir. Kuruluşun diğer faaliyetleri ise fizibilite çalışmaları, tarım ihracatını teşvik, fuarlara katılımı teşvik vs'den oluşmaktadır.
- Ülkede katma değer ve istihdam yaratıcı projeler desteklenmektedir.
- Yatırım yapmak isteyen bir Türk firmasının bu kuruluş ile temas etmesi halinde yatırımın başından sonuna kadar kendisine yardımcı olabileceklerdir.
- Lübnan ile bir İş Konseyi kurulması halinde muhatap kuruluş olması öngörülen Lübnan Ekonomik Forum 15 yıl önce

kurulmuş olup, halihazırda çeşitli sektörlerden 500 firmayı temsil eden 150 üyesi bulunmaktadır. Kuruluşun yurtiçindeki faaliyeti lobcilik, çeşitli konularda hükümete görüş vermek, yurtdışında da heyet ziyaretleri aracılığıyla iş geliştirmektedir. Yönetim Kurulu Üyeleri arasında Başbakan Hariri'nin Baş Danışmanı Dr Ghazi Youssef de yer almaktadır. Kuruluşun Yönetim Kurulu Üyeleri ile yapılan toplantıda iki ülke arasında işbirliği şekilleri, İş Konseyi kuruluşu ve kuruluşun Türkiye'ye yapacağı ziyaret üzerinde durulmuştur.

Diğer taraftan ayrıca, Sn. Kürşad Tüzmen eşliğinde bazı inşaat firmalarının temsilcilerinin de katılımıyla Lübnan Kalkınma ve İmar Konseyi de ziyaret edilmiştir. Söz konusu Konsey bağımsız bir kuruluş olup, kalkınma ve imar alanlarında teknik ve fizibilite çalışmaları yürütmektedir. Ayrıca, öngörülen altyapı projeleri için dış finansman görüşmelerini de yapmaktadır. Söz konusu kuruluş ihaleye çıkacak projenin ihale aşamasına gelinceye kadar, ihale koşulları dahil tüm hazırlıklarını yapmaktadır. Bu kuruluş bünyesinde açılan ihalelerin bazıları yerel bazıları uluslararası firmalara yönelik açılmaktadır. İhalenin konusuna göre finansmanın % 70'i dış, geri kalanı ise Hükümetin katkısı ile gerçekleştirilmektedir. Dış kredinin kaynağı Dünya Bankası, Arap Fonları, Körfez bankaları, Avrupa Yatırım Bankası gibi kuruluşlar olmaktadır. İhaleye çıkacak projelere, bu proje için kredi sağlayan merciler talip olmaktadır. Kredi koşulları genellikle 5 ila 10 yıl arası ödemesiz olup, % 3 ila 5 arasında faiz oranı uygulanmaktadır. Hükümet tarafından

da gerekli garanti sağlanmaktadır. İhaleye çıkacak projenin Lübnan Hükümetince finanse edilmesi halinde ihalenin tüm aşamaları bu Konsey tarafından yürütülmektedir. Ancak, finansmanın Lübnan dışından gelmesi halinde ihale şartları kredi veren kurum ile işbirliği içinde düzenlenmektedir. Beş yıllık kalkınma programı çerçevesinde köprü, otoyol, altyapı, kanalizasyon, içme suyu, okul, hükümet binaları, devlet hastahaneleri gibi projeler yer almaktadır. Halihazırda önümüzdeki dönemde yol, okul, çöp yönetimi, atık su arıtma istasyonu yapımı gibi alanlarda somut projeler ihaleye açılacaktır.

Yapılan tüm bu temasların sonunda, Lübnan'da sanayi yatırımlarının teşviki kapsamında önemli yatırım imkanları olduğu, ayrıca müteahhitlik alanında halen önemli projelerin yer aldığı tesbit edilirken, Lübnan'ın Irak'ın yanısıra diğer Arap ve Afrika ülkeleri ile olan iyi ilişkilerini gözönüne alarak bu ülke firmaları ile 3. ülkelerde de işbirliği yapılabileceği anlaşılmıştır. Temas edilen Lübnanlı işadamlarının da kendi alanlarında oldukça deneyimli, bilgili ve ayrıca Türk firmaları ile çalışmaya istekli oldukları gözlenmiştir. Bu çerçevede Ocak ayında DEİK'in davetlisi olarak Türkiye'ye gelecek olan ve Lübnan'ın önde gelen işadamlarının yer alacağı heyetin yeni pazar arayışları içinde olan Türk işadamları ile yapacağı temaslar büyük önem arz etmektedir.

- **Lübnan İşadamları Heyet Ziyareti (31 Ocak-2 Şubat 2002/İstanbul)**

Lübnan Ekonomik Forumu ve Lübnan Sanayiciler Derneği üyesi 12 işadamı DEİK'in davetlisi olarak Türkiye'ye

gelmiştir. Bu çerçevede, 31 Ocak 2002 tarihinde Ceylan Intercontinental Otel'de Türk ve Lübnanlı işadamlarını biraraya getiren bir toplantı yapılmıştır.

Toplantının açılış bölümünde TOBB ve DEİK Yönetim Kurulu Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu, Lübnan Ekonomik Forum Başkanı Wagih Bizri, Lübnan Sanayiciler Derneği Başkanı Jaques Sarraf, TÜSİAD Başkan Yardımcısı Aldo Kaslowski, Dış Ticaret Müsteşarlığı Müsteşar Yardımcısı Abdullah Köten birer konuşma yapmışlardır.

Toplantının açılış konuşmasını yapan TÜSİAD Başkan Yardımcısı ve DEİK İcra Kurulu Üyesi Sn. Aldo Kaslowski Türkiye'deki son ekonomik gelişmelere değinerek, Şubat 2001'de yaşanan ekonomik krize kadar uygulanan ekonomik program çerçevesinde, Bankacılık Yasası, Sermaye Piyasaları Yasası, Sosyal Güvenlik Yasası, AB gümrük mevzuatına uygun bir bir gümrük mevzuatı, özelleştirmeyi kolaylaştıran uluslararası tahkim, tarım teşviklerinin kaldırılması, GSM lisanslarının satışı, hazine garantisizle yap-işlet-devret siteminin enerji sektöründe uygulanması gibi bir çok değişikliğe gidildiğini ifade etmiştir.

Şubat 2001'de yaşanan ekonomik krizi takiben, uygulamaya giren ve 1999 yılındaki Ekonomik Programın devamı olan Yeniden Yapılanma Programı'nın TÜSİAD olarak arkasında olduklarını belirten Sn. Kaslowski, 2001 yılında Arjantin ekonomisinde yaşanan çöküşü takiben Türk ekonomisine uluslararası destek geldiğini, Türkiye'nin gerçekleştirdiği yapısal reformlar sayesinde IMF'den 10 milyar dolarlık ek kaynak sağlandığını ifade etmiştir.

Yeniden Yapılanma Programı çerçevesinde, Kamu Bankası olan Emlak Bank'ın Ziraat Bankası'na transfer edildiğini, bankaların sermaye yapılarını güçlendirecek planlama yapmaya zorlandıklarını, Türk Telekom'un özelleştirmesi için Yasa çıkarıldığını, Türk Telekom'un Müdürlük ve Yönetim Kurulu'nun değiştirilerek profesyonellerden oluşturulduğunu vurgulayan Sn. Kaslowski, Merkez Bankası Yasası ile Bankanın yalnızca para politikalarında söz sahibi olabileceğini, Şeker ve Tütün Yasaları çıkartılarak sözkonusu ürünlerin fiyatlandırma, üretim standardı ve pazarlanması konularında serbest bir piyasa oluşturulduğunu, enerji sektöründe elektrik ve doğalgaz piyasalarının serbestleştirildiğini ifade etmiştir.

2001 yılında ekonomik krize neden olan en önemli etkenlerden birini teşkil eden zayıf Bankacılık sektörünün, Yeni Bankacılık Yasası ile yeniden yapılanma sürecine girdiğini ve güçlü bir bankacılık sektörünün amaçlandığını, reel sektöre bankalar kanalıyla aktarılabilecek kredinin yatırımlarda ve ihracatta büyümeyi sağlayarak ekonomik büyümenin hedeflendiğini ifade eden Sn. Kaslowski, ekonomik krizin ülke ekonomisine olumsuz etkilerine rağmen ekonomide iyileşme sağlamak yönünde, krizin yapısal reformları gerçekleştirmek için bir fırsat oluşturduğunu belirtmiştir.

Avrupa – Akdeniz İşbirliği'ne (EUROMED) de değinen Sn. Kaslowski, EUROMED'in amacının AB'ye üye olmayan Akdeniz ülkelerinin ekonomilerini dış rekabete açarken ekonomik yapılanmalarına ve reformlarına destek vermek olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca, EUROMED'in öneminin ABD'de 11 Eylül'de yaşanan trajik olaylardan sonra daha da arttığını vurgulayarak, bu bağlamda, TÜSİAD'ın 1-2 Mart'ta 5. Avrupa – Akdeniz İş Zirvesi'ni organize ettiğini belirten Sn. Kaslowski, bu zirvenin, işbirliği için yeni alanlara odaklanmada önem teşkil edeceğini söyledikten sonra, Türk ve Lübnanlı işadamlarının çalışmalarının, bu iki ülkeyi Akdeniz'in doğusunda ekonomik işbirliğinin merkezi yapmak doğrultusunda olacağını umduğunu belirterek sözlerine son vermiştir.

Daha sonra söz alan Lübnan Ekonomik Forum Başkanı Wagih Bizri Lübnan Ekonomik Forum hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra Türkiye Lübnan arasındaki ticaret dengesinin yıllar itibariyle Türkiye lehine bir trend izlediğini ve ticarete konu olan malların fazla bir çeşitlilik arzemediğini, Türkiye'nin Lübnan'a yaptığı ihracatın canlı hayvan, yemeklik yağ, mineral yakıtlar gibi mallarla sınırlı kaldığını, Türkiye'nin Lübnan'dan yaptığı ithalatın ise inorganik kimyasallar, demir-çelik, cam ve cam ürünleri gibi kısıtlı bir ürün grubundan oluştuğunu ifade etmiştir.

Türkiye'nin başta teknoloji transferi olmak üzere birçok konuda Lübnan'ın ihtiyaçlarını karşılayacağına inandıklarını belirten Bizri, iki ülke arasındaki ticaretin hacim ve değer olarak artmasında bu ziyaretin çok faydalı olacağını vurgulayarak sözlerini tamamlamıştır.

Lübnan Sanayiciler Derneği Başkanı Jaques Sarraf ise Lübnan ekonomisi hakkında bilgi verdikten sonra, Türkiye'ye geliş amaçlarının

iki ülkenin özel sektörleri arasında ortak yatırım, teknoloji transferi, lisans altında üretim, ortak pazarlama ve müteahhitlik alanlarında işbirliğini geliştirmek olduğunu ifade etmiştir .

Doğu ve Batı arasında bir köprü konumundaki Lübnan'ın liberal bir ekonomik model izlediğini, ülkeye yabancı sermayenin çekilmesi için uygun bir ortam oluşturulduğunu söyleyen Sn. Sarraf dünyanın çeşitli ülkelerinde faaliyet gösteren Lübnanlı işadamları sayesinde ülkenin gelişmiş bir ticaret ağına sahip olduğunu vurgulamıştır.

Arap Serbest Ticaret Bölgesi Anlaşmasıyla 1998 yılından beri Arap Ülkeleri ile gerçekleşen ticaretin ivme kazandığına değinen Sn. Sarraf, Lübnan'ın Ocak ayında AB ile bir Ortaklık Anlaşması imzaladığını ve bu anlaşma çerçevesinde, sınai teknolojisini yenileme ihtiyacı doğduğunu ifade etmiştir.

Türkiye ve Lübnan arasındaki ticaret dengesinin açık bir farkla Türkiye lehinde olduğunu, ikili ticaretin daha dengeli olması için çaba göstermeye çalıştıklarını söyleyerek sözlerini tamamlamıştır.

Dış Ticaret Müsteşar Yardımcısı Sn. Abdullah Köten, Türkiye'nin 1980'li yıllarda kapalı ekonomiden liberal ekonomiye geçiş sürecini ve 2001 yılında yaşanan ekonomik krize rağmen ihracatta gerçekleşen %14 oranındaki artışa değinmiştir.

Türkiye-Lübnan ikili ticareti hakkında bilgi veren Köten, Türkiye'nin komşu ülkelerle ortak değerleri de dikkate alarak ekonomik ve ticari ilişkileri geliştirmeye verdiği öneme dikkat çekmiştir.

Türkiye'nin, Avrupa Birliği ile imzaladığı Gümrük Birliği, Balkan Ülkeleri ile gerçekleştirdiği Serbest Ticaret Anlaşmaları, ayrıca Kafkaslar ve Orta Asya ülkeleri ile yakın ilişkileri; Lübnan'ın ise, Ortadoğu ve Afrika'ya açılan bir kapı olma özelliği ve işadamlarının dünya çapındaki ticari tecrübeleri dikkate alındığında her iki ülkenin birbirlerine önemli imkanlar sunabilecek alt yapıya sahip olduğunun görüldüğüne dikkat çeken Köten, Türk ve Lübnan firmalarının üçüncü ülkelerde ticaretin yanı sıra ortak yatırım, müteahhitlik ve müşavirlik hizmetleri alanlarında işbirliği yapma imkanları üzerinde durulması gerektiğini belirtmiştir.

Son olarak söz alan TOBB ve DEİK Yönetim Kurulu Başkanı Sn. Rıfat Hisarcıklıoğlu yaptığı konuşmada DEİK hakkında bilgi verdikten sonra Lübnan ile Türkiye arasındaki ticari ilişkilere dair verilere değinmiştir. İki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerde hukuki altyapının tamamlanması doğrultusunda Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi ile Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Garantisi Anlaşmalarının biran önce imzalanması gerektiğini belirten Sn. Hisarcıklıoğlu, Avrupa – Akdeniz İşbirliği (EUROMED) kapsamında Avrupa Birliği ile bir Serbest Ticaret Anlaşması imzalayan Lübnan ile Türkiye arasında Serbest Ticaret Anlaşması müzakerelerinin de biran önce başlatılmasının iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilere yeni bir ivme kazandıracığını ifade etmiştir. Ayrıca, Arap Ülkeleri ve Kıta Afrikası Ülkeleri ile güçlü ticari ilişkileri bulunan Lübnan ile Orta Asya Cumhuriyetleri ile ticari ilişkileri gelişen Türkiye'nin, gerek

sınai gerek ticari, gerekse coğrafi anlamda sahip oldukları avantajları birleştirmek suretiyle üçüncü ülkelere yönelik olarak önemli işbirliği imkanları yaratacağını belirten Sn. Hisarcıklıoğlu, enerji alanında da Mısır doğalgazının Lübnan, Suriye, Ürdün üzerinden Türkiye'ye taşınması, Türkiye üzerinden de hattın Avrupa'ya uzatılması; Suriye-Lübnan doğal gaz gibi projelerin gerek taahhüt firmaları, gerek bu projelere ekipman temini çerçevesinde bu ürünlerin üreticileri açısından önemli iş imkanları yaratacağına değinmiştir.

Diğer yandan, Lübnan'ın sınai kapasitesini arttırma çerçevesinde, Türk firmaları ile özellikle otomotiv, ilaç, makina, gıda, tekstil gibi alanlarda sınai işbirliğine gidilebileceğini belirten Sn. Hisarcıklıoğlu, Lübnan'ın altyapı modernizasyonu kapsamında Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası, Körfez Bankaları ve Arap Fonları gibi uluslararası finans kuruluşlarınca finanse edilen altyapı projelerinde Türk müteahhitlik firmaları açısından da önemli işbirliği imkanları olduğunu ifade etmiştir.

Toplantıya takiben basın toplantısına geçilmiştir.

Basın toplantısında TOBB ve DEİK Yönetim Kurulu Başkanı Rıfat Hisarcıklıoğlu, DEİK İcra Kurulu Başkanı Sn. Rona Yırcalı, Lübnan Ekonomik Forum Başkanı Wagih Bizri, Lübnan Sanayiciler Derneği Başkanı Jaques Sarraf, TÜSİAD Başkan Yardımcısı Aldo Kaslowski hazır bulunmuşlardır.

Jacques Sarraf, Türk iş dünyası ile ilişkileri geliştirmek istediklerini belirtip, Türkiye'ye sadece 4

milyonluk Lübnan nüfusunu değil serbest ticaret anlaşmaları bulunan 300 milyonluk Arap camiasına açılan bir kapıyı önerdiklerine değinmiştir. Türkiye'nin kendileri açısından coğrafi konumunun yanısıra, doğru iş partnerleri bulmaları yönünden de önem arzettiğini söyleyen Sarraf, temaslarda üzerinde durulan konular arasında ortak yatırım, teknoloji transferi, lisanslı üretim, ortak pazarlama ve müteahhit firmalarla işbirliğinin yer aldığını belirtmiştir.

Wagih Bizri ise ilişkilerin çok köklü ve tarihi olduğunu, bu ilişkilerin daha da güçlenmesi için çalıştıklarını ve iki ülke arasındaki ticaret hacminin artması gerektiğini vurgulamıştır.

Sözkonusu toplantı sırasında söz alan Aldo Kaslowski, Lübnan'ın Türkiye gibi serbest piyasa modelini benimseyen bir ülke olduğuna dikkat çekerek Lübnan ile işbirliğine büyük önem verdiklerini belirtmiştir.

Rıfat Hisarcıklıoğlu ise, Lübnan'ın Türk işadamları için hem Arap, hem de Afrika ülkelerine köprü olabilecek konumda bulunduğunu, Türkiye'nin de Lübnanlı işadamları için Orta Asya ülkelerine açılmada önem taşıdığını belirtmiştir.

Basın toplantısından sonra DEİK tarafından heyet onuruna verilen yemekte DEİK ve Lübnan Ekonomik Forumu arasında İşbirliği Protokolü imzalanmıştır. Taraflar, bu yılın ikinci yarısında DEİK'in organizasyonu altında Lübnan'a gidecek Türk işadamı heyeti ziyareti sırasında İş Konseyi Anlaşması'nın imzalanması konusunda görüş birliğine varmışlardır.

Sözkonusu yemekten sonra yine DEİK tarafından organize edilen firmalar arası ikili görüşmelere geçilmiştir.

✓ Lübnan'ın Türkiye Açısından Sunduğu Avantajlar

- 2001 yılı itibariyle Lübnan'ın toplam ihracatı 889 milyon dolar iken, buna karşılık ithalatı 6.7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu ithalat tutarının 2/3'si 3. Ükelere ihraç edilmektedir. Bu anlamda, özellikle Afrika ve başta Irak olmak üzere Arap Ülkelerine ihracatta son derece aktiftir.
- 2001 yılı itibariyle kişi başına düşen milli gelir 4635 dolar olarak gerçekleşmiştir. Lübnan bazı önemli enerji projelerinde de yer almaktadır;
 1. Mısır doğalgazının Lübnan, Suriye, Ürdün üzerinden Türkiye'ye taşınması, Türkiye üzerinden de hattın Avrupa'ya uzatılması; sözkonusu projeye ilişkin mutabakat metni imzalanmış, ancak fizibilite çalışması henüz yapılamamıştır.
 2. Suriye-Lübnan doğal gaz projesi
 3. Güney Kıbrıs'da olduğu iddia edilen zengin doğal gaz kaynaklarının Mısır-Suriye ve Lübnan tarafından işletilmesi görüşmeleri halen devam etmektedir.
- Savaş sonrası Lübnan'daki altyapı modernizasyonu kapsamında Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası, Körfez Banka-

ları ve Arap Fonları gibi kuruluşlar ülkedeki altyapı projelerine finansman sağlamaktadırlar.

- Lübnan'ın Suriye, Irak, Kuveyt, BAE ve Mısır ile Serbest Ticaret Anlaşmaları bulunmaktadır. Ayrıca Arap Ülkeleri arasında Ortak Pazar kurmayı amaçlayan Arap Ligi'nin üyesidir.
- Avrupa-Akdeniz İşbirliği (EUROMED) kapsamında AB ile Lübnan arasında Ortaklık Anlaşması imzalanmış ve bu çerçevede, 5700 maddenin 5400'üne uygulanan gümrük tarife oranları indirilmiştir.
- ✓ **İkili Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesine Yönelik Öneriler**
- Türkiye, Lübnan'ın en büyük ihraç pazarlarından biri olmaktadır. Bu çerçevede ticaretin yanısıra ortak proje ve yatırımların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Halihazırdaki ekonomi politi-

kaları böyle bir işbirliği için son derece müsait olup, Türk firmaları Lübnan'ı bir köprü olarak kullanmak suretiyle kolayca Arap pazarına da girebileceklerdir.

- İki ülke arasında ortak yatırım, fason imalat, üretim lisansı ve teknoloji transferi bazında işbirliği yapılabilir. Lübnanlı işadamları Kazakistan gibi Orta Asya Cumhuriyetlerinde de Türk firmaları ile işbirliği yapmak istemektedirler. Buna karşılık Türk işadamlarının da Lübnan üzerinden diğer Arap ülkeleri ve Afrika ülkelerine mal satma imkanları üzerinde durmaları gerekmektedir.
- Lübnan'ın AB ile imzaladığı Ortaklık Anlaşmasına paralel olarak Türkiye'nin Lübnan ile bir Serbest Ticaret Anlaşması imzalamaya yönelik müzakereleri biran önce başlatmasında büyük yarar görülmektedir.

FAYDALI OLABİLECEK İNTERNET ADRESLERİ

- Central Bank <http://www.bdl.gov.lb>
- Ministry of Finance <http://www.finance.gov.lb>
- Ministry of Economy and Trade <http://www.economy.gov.lb>
- Banque Audi <http://www.audi.com.lb>
- Investment Development Authority <http://www.idal.com.lb>
- Council for Development and Reconstruction <http://www.cdr.gov.lb>
- Beirut Stock Exchange <http://www.bse.com.lb>
- Association of Lebanese Banks <http://www.abl.org.lb>
- Solidere <http://www.solidere.com.lb>
- Beirut Chamber of Commerce and Industry <http://www.ccib.org.lb>
- Daily Star Newspaper <http://www.dailystar.com.lb>